

Digiprogramma 2018

Digitaliseren met vertrouwen

Voorwoord

Door alle overheden is in de afgelopen jaren hard gewerkt om voorzieningen van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) van de Nederlandse overheid robuuster te maken en verder te ontwikkelen. Voorliggend Digiprogramma 2018, het laatste dat onder mijn regie tot stand is gekomen, mag daarvan getuigen. De GDI in Nederland mag (ook internationaal) gezien worden.

Natuurlijk reiken de ambities verder, daarvan getuigt ook het regeerakkoord van het Kabinet-Rutte III. Daarin heeft de digitalisering van het openbaar bestuur, nadrukkelijker dan voorheen een eigen plaats gekregen. En de politieke verantwoordelijkheid voor de digitale overheid, voor zowel inwoners en bedrijven, is eenduidig belegd bij de staatssecretaris van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Digitalisering is immers 'Chefsache'. Deze ontwikkeling markeert niet alleen de beëindiging van mijn opdracht als Nationaal Commissaris Digitale Overheid, die het vorige kabinet mij had gegeven. Ook betekent het dat in 2018 een nieuwe agenda via een nieuwe interbestuurlijke governancestructuur vorm zal krijgen.

De ambitie van het Kabinet-Rutte III nopens de digitale overheid is burgers, bedrijven en maatschappij te voorzien van een samenhangend geheel aan gebruiksvriendelijke digitale voorzieningen en ondersteuning en alternatieven te bieden aan mensen die daar behoefte aan hebben. We blijven mensen centraal stellen! In het regeerakkoord zijn daartoe enkele concrete afspraken gemaakt.

Tegelijkertijd hebben alle bewindslieden, maar ook de verantwoordelijke bestuurders van de andere overheden en bedrijven, een eigen opgave om de digitalisering op hun (sectorale) beleidsterreinen ambitieus voort te zetten. Het gebruik van gemeenschappelijke voorzieningen en afspraken over standaarden maakt daar integraal deel vanuit.

Ook internationaal staat digitalisering stevig op de agenda. Beleidsbepalende ontwikkelingen vanuit de Europese commissie (o.a. digital single market) zullen in toenemende mate de nationale digitale infrastructuur beïnvloeden.

Ik heb er alle vertrouwen in dat met het Digiprogramma 2018 en de interbestuurlijke overleg- en besturingsstructuur, die in 2018 onder verantwoordelijkheid van de staatssecretaris van BZK in werking zal treden, een goede basis is gecreëerd om de ambities uit het regeerakkoord stapsgewijs verder te brengen en met eigentijdse oplossingen te realiseren.

Bas Eenhoorn

Digicommissaris

Januari 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
1.1 Terugblik	4
1.2 Digitaliseren met vertrouwen	5
1.3 Leeswijzer	5
2. Plannen en activiteiten	6
2.1 Clusterplan Dienstverlening	6
2.2 Clusterplan Identificatie & Authenticatie	10
2.3 Clusterplan Gegevens	13
2.4 Clusterplan Interconnectiviteit	14
3. Financiën	18
3.1 Terugblik 2017	19
3.2 Financieel overzicht 2018	20
3.3 Aanvullende Post GDI 2018	21
3.4 Meerjarenreeks Aanvullende Post GDI	22
3.5 Implementatie duurzame financieringsafspraken	23
4. Naar een nieuwe governance	24
Bijlage 1 Financieel Overzicht Bestedingsplannen 2018	25
Bijlage 2 Meerjarige Kostenraming Bestedingsplannen	27

1. Inleiding

Het Digiprogramma is een nationaal, meerjarig programma dat jaarlijks wordt herijkt. Het beschrijft de voortgang van de lopende en voorziene plannen en activiteiten van de Nederlandse overheid om de generieke digitale infrastructuur (GDI) verder te ontwikkelen, waar nodig en mogelijk in onderlinge samenhang. De GDI omvat een veelheid aan voorzieningen, basisregistraties en standaarden, die gezamenlijk gebruikt worden door de Rijksoverheid, medeoverheden, zelfstandige bestuursorganen en in een aantal gevallen private organisaties. Die organisaties richten met de GDI hun ondersteunende en primaire processen in. De GDI draagt eraan bij dat in de publieke dienstverlening inwoners, bedrijven en instellingen daadwerkelijk centraal gesteld kunnen worden.

1.1 Terugblik

In 2017 is, in aanloop naar het nieuwe kabinet, een aantal rapporten en adviezen uitgebracht over de digitalisering van de samenleving en de noodzaak dat de overheid zich daarbij aanpast. De impact van digitalisering blijft onverminderd groot; het tempo van innovatie blijft hoog. Digitalisering wordt op steeds meer plekken, dwars door de samenleving heen, zichtbaar. Digitalisering is vanzelfsprekend ook een Europees en mondiaal vraagstuk. Het meest in het oog springend is de onstuitbare opkomst van digitale platformen als Apple, Google, Facebook, Amazon, die het tempo en de richting bepalen waarin burgers en bedrijven zich digitaal bewegen. Deze platformen vormen zich rond de wensen van het individu en maken technologie persoonlijk en nabij. Anders dan de overheid, zetten deze bedrijven digitale technologie in om hun aanbod te personaliseren en zo steeds dichterbij hun klanten te komen. Zo ontstaat digitale interactie tussen burgers onderling en tussen burgers en bedrijven die (de facto) de standaard wordt en waar de overheid een voorbeeld aan kan nemen. Dat zal de burger ook van de overheid verwachten: een overheid die meedenkt, aansluit op behoeften en mensen (in al hun rollen) centraal stelt.

Het wordt steeds duidelijker dat er kansen liggen in de toenemende digitalisering van de samenleving, maar dat er ook risico's aan verbonden zijn. Online winkelen heeft een grote impact op de klassieke winkelverkoop, met gevolgen voor hen die zich geen plaats weten te maken in de nieuwe realiteit. Gijzelsoftware haalde tweemaal het nieuws, 'WannaCry' en 'NotPetya' zorgden ervoor dat mensen bij Q-Park niet meer konden betalen en de containerterminals van Maersk in de haven van Rotterdam tijdelijk buiten werking waren. Dat laatste incident kostte volgens een schatting tussen de 178 en 256 miljoen euro. Ook was er veel internationale aandacht voor het fenomeen 'nepnieuws'. Facebook en Google maakten bekend dat zij advertenties hebben verkocht aan Russische partijen, die daarmee invloed op de Amerikaanse verkiezingen kunnen hebben gekregen. Dit werkt ondermijnend voor de democratie en de rechtsstaat. Digitalisering is ook een nieuwe bron van conflict en criminaliteit.

Als de overheid hierop geen antwoord formuleert, ondermijnt dat haar eigen positie in de samenleving. Daar staat tegenover dat het vertrouwen van inwoners in de overheid en de betrokkenheid bij de democratie versterkt kan worden door digitale dienstverlening gemakkelijk en betrouwbaar in te regelen. Hoe die digitalisering gefaciliteerd kan worden, was in 2017 volop onderwerp van gesprek. De Digicommissaris heeft in het voorjaar van 2017 in een evaluatiebrief¹ de progressie van de afgelopen jaren beschreven. De Studiegroep Informatiesamenleving en Overheid heeft in datzelfde jaar het rapport Maak Waar!² opgeleverd. Zij geven daarin advies hoe de digitale dienstverlening aan burgers en bedrijven beter kan. Beide documenten bevatten adviezen voor een ambitieuze agenda en voorstellen voor een governance waarin het interbestuurlijke karakter van de digitale overheid centraal staat.

¹ <https://www.digitaleoverheid.nl/nieuws/evaluatie-commissaris-digitale-overheid/>

² <https://www.digitaleoverheid.nl/document/rapport-maak-studiegroep-informatiesamenleving-en-overheid/>

Verschillende aspecten van deze digitalisering, zoals cybersecurity, de ondersteuning van minder-digivaar-digen, diverse voorzieningen en de innovatiekansen krijgen aandacht in het regeerakkoord van het kabinet. Digitalisering is definitief een onderwerp voor de bestuurderstafel geworden. Belangrijk daarbij is dat de overheid zonder sturing op samenhang en samenwerking de kansen van digitalisering niet kan benutten en de risico's niet kan bestrijden. Voor de digitale overheid wordt die sturing op samenhang en samenwerking ingevuld binnen de interbestuurlijke governance op de GDI, die is ingericht onder regie van de Digicommissaris.

Naast een toenemende aandacht voor de inhoud is ook in het afgelopen jaar vaak gesproken over de financiering van de digitale infrastructuur. In 2015 is met de vorming van de Aanvullende Post GDI een aantal structurele en urgente financieringsproblemen opgelost. In 2016 en 2017 is de continuïteit van de voorzieningen verzekerd doordat duurzame financieringsafspraken zijn gemaakt, uitgewerkt en bekrachtigd in de Ministerraad.

1.2 Digitaliseren met vertrouwen

Het thema van dit Digiprogramma is 'Digitaliseren met vertrouwen'. Dit thema sluit aan bij de titel van het regeerakkoord ('Vertrouwen in de toekomst'), en bij de titel van de evaluatiebrief die de Digicommissaris voorjaar 2017 heeft verzonden aan de Tweede Kamer ('Vertrouwen komt te voet...'). Bovendien verwijst het naar een robuuste en betrouwbare GDI, die door overheidsdienstverleners in vol vertrouwen kan worden gebruikt in hun dienstverlening aan burgers en bedrijven. Daarmee is dit hét thema voor 2018 voor de GDI.

Groeiend vertrouwen is essentieel voor het boeken van resultaten voor inwoners en bedrijven. De GDI, als gemeenschappelijke infrastructuur, verbindt de overheid aan burgers en bedrijven, maar evenzogoed de diverse overheidsorganisaties met elkaar. Daarmee ontstaat ook onderlinge afhankelijkheid. Dat vraagt om vertrouwen: door transparantie in het besluitvormingsproces en het betrekken van betrokken partijen bij nieuwe ontwikkelingen en besluitvorming over beleid en uitvoering. Dat blijft ook in de toekomst van belang; juist omdat zich diverse potentieel disruptieve ontwikkelingen aandienen. Blockchain, big data en kunstmatige intelligentie zullen de overheid in ieder geval ingrijpend veranderen. Diverse organisaties denken al na over implementatie in hun sector. Ook voor de GDI zullen deze ontwikkelingen ingrijpend zijn. Dit vraagt om flexibiliteit, organiserend vermogen, samenwerking en samen organiseren op tal van terreinen en onderwerpen. Een goede afweging van kosten, efficiëntie, kwaliteit van overheidsbrede dienstverlening en gebruikersgemak dient interbestuurlijk gemaakt te worden. Daar blijft een open gesprek – ook met bedrijfsleven en wetenschap – en een transparant besluitvormingsproces voor nodig, maar ook visie op hoe het geheel er in het belang van burgers en bedrijven uit zou moeten zien.

1.3 Leeswijzer

Dit Digiprogramma gaat allereerst, in hoofdstuk twee, in op de activiteiten en plannen voor 2018 binnen de vier huidige clusters van de GDI, te weten: Dienstverlening, Interconnectiviteit, Gegevens en Identificatie & Authenticatie. Hoofdstuk drie gaat in op de financiën, beginnend met een terugblik op 2017, gevolgd door het financieel overzicht van het beheer en de exploitatie van GDI-voorzieningen. Het sluit af met een beschrijving van de stappen om de duurzame financieringsafspraken verder uit te werken. Hoofdstuk vier gaat in op de herijking van de interbestuurlijke governance van de Digitale Overheid, nu er met de staatssecretaris van BZK één politiek verantwoordelijke is voor zowel de digitale dienstverlening aan burgers als bedrijven, en omdat in het regeerakkoord een 'ambitieuze, brede agenda voor de verdere digitalisering van het openbaar bestuur op verschillende niveaus' is aangekondigd. Ook de beëindiging van de opdracht van de Digicommissaris en de afspraak dat de rol en positie van afnemers in de besturing van de (ICT-)voorzieningen van de digitale overheid versterking behoeft, vraagt om herziening van de governancestructuur.

2. Plannen en activiteiten

De GDI is, naar zijn aard, niet organisatie-, sector- of domeinspecifiek. Doorontwikkeling, vernieuwing en herijking van de GDI is een cyclisch proces en een gezamenlijke opgave.

De GDI heeft een steeds belangrijker Europese dimensie. In EU-verband wordt het belang onderstreept van een digitale interne markt, waar het (digitale) vrije verkeer van goederen personen, diensten en kapitaal gewaarborgd blijft. Een markt waar personen en bedrijven online activiteiten op basis van eerlijke concurrentie kunnen uitoefenen en toegang tot deze activiteiten krijgen. Met de GDI is naast een nationaal – dus ook een internationaal – economisch belang gemoeid. Dit komt onder meer tot uitdrukking in de ontwikkeling van het eID-stelsel, de implementatie van de eIDAS-verordening³, de AVG⁴, maar eveneens in de ontwikkeling van de *Digital Single Market* en *eDelivery*, waarmee afspraken over standaarden en communicatieprotocollen worden gemaakt om gegevens veilig, betrouwbaar en interoperabel te delen met andere (buitenlandse) overheidsorganen, burgers en bedrijven.

De GDI is, omwille van overzicht en inhoudelijke samenhang, onderverdeeld in vier clusters. Per cluster stuurt, binnen de politieke kaders en het mandaat van het Nationaal Beraad, een interbestuurlijk samengestelde Regieraad op visie- en agendavorming. Dit vertaalt zich in voorstellen voor een samenhangende doorontwikkeling, herziening of vernieuwing van de GDI en monitoring en stimulering van aansluiting en gebruik. Dit gebeurt steeds meer vanuit het besef dat het primair gaat om het belang van inwoners, bedrijven en instellingen bij een eigentijdse, efficiënte, betrouwbare en gebruikersvriendelijke digitale dienstverlening. Ook worden bij nieuwe ontwikkelingen voorstellen geagendeerd voor benodigde financiering, op basis van de *duurzame financieringsafspraken* die door het (vorige) kabinet zijn vastgesteld. Vanzelfsprekend is er ook tussen de GDI-clusters onderling samenhang. Deze wordt bewaakt en geagendeerd door het bureau Digitale Overheid dat het voorzitterschap en inhoudelijk secretariaat van de interbestuurlijke regieraden voert.

In dit hoofdstuk staan per GDI-cluster de voortgang in 2017 en de plannen en activiteiten voor 2018 centraal. Deze clusterplannen worden interbestuurlijk gedragen en sluiten aan bij de afspraken en ambities, zoals opgetekend in het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' van het Kabinet-Rutte III. De clusterplannen zijn daarmee een goede basis voor de ambitieuze, brede agenda die het kabinet ontwikkelt voor de verdere digitalisering van het openbaar bestuur. Tegelijkertijd geeft dit ook de *begrenzing* van dit Digiprogramma aan: 2018 is een overgangsjaar met een herijking van de (beleids)agenda, het voorzieningenportfolio en een interbestuurlijke governance die daar dienstbaar aan is.

2.1 Clusterplan Dienstverlening

Voortgang

In het Digiprogramma 2017 is de mens centraal gezet vanuit de verschillende rollen en situaties waarin de mens acteert: burger, ondernemer, medewerker, werkgever, patiënt, student, ouder, etc. Dat maakt dat overheidsdienstverlening moet uitgaan van de vraag en maatwerk moet kunnen bieden. Ook is het van belang dat informatie en transacties op de voor mensen belangrijke thema's (zoals life-events) over organisaties heen eenduidig, toegankelijk, vindbaar en zichtbaar zijn. In een samenleving die verandert door o.a. snelle technologische ontwikkelingen, krijgen en nemen mensen een centrale rol, pakken zij steeds meer

³ eIDAS: 'Electronic Identities and Trust Services'.

⁴ AVG: Algemene Verordening Gegevensbescherming

zelf de regie, organiseren zij zich in netwerken en hebben zij meer invloed via bijvoorbeeld sociale media. Er komen voortdurend nieuwe technologieën beschikbaar die burgers en bedrijven steeds sneller adopteren en gebruiken, bijvoorbeeld om onderling informatie uit te wisselen, te communiceren, zaken te doen en de bedrijfsprocessen te optimaliseren. Een overheid die vraaggestuurd handelt, in samenwerking met burgers en bedrijven, komt tegemoet aan deze veranderende verhoudingen en biedt ondersteuning op het gebied van informatieveiligheid, privacybescherming en fraudebestrijding. De overheid heeft de taak om alle groepen in de samenleving – de zelfredzamen, de meer afhankelijke groepen en alles wat er tussenin zit – goed te bedienen. Zo zal er altijd aandacht zijn voor persoonlijk contact bij complexe vragen en wordt ondersteuning geboden aan minder-digivaardigen.

De mens centraal

De partijen die samen de regieraad Dienstverlening vormen, hebben in 2017 langs een aantal lijnen en programma's gewerkt aan 'de mens centraal in de overheidsdienstverlening'. Deze zijn regelmatig teruggekomen en besproken en de bijeenkomsten van de regieraad, die daarmee heeft gestuurd op de voortgang en richting van deze onderwerpen:

Digitaal 2017: Er is frequent gemeten op de voortgang en de volwassenheid van de digitalisering van de overheidsdienstverlening, gebaseerd op de doelstelling in het regeerakkoord dat in 2017 burgers en bedrijven hun zaken met de overheid digitaal kunnen afhandelen. De laatste meting in 2017 heeft een percentage van 90% laten zien. Dat is zeer zeker een resultaat om trots op te zijn. De volgende stap is om naast verdere digitalisering in kwantitatieve zin ook steviger in te zetten op de kwaliteit van de digitalisering: volwassenheid van de digitale oplossing en aansluiting bij klantreizen.

Regie op Gegevens: Het programma 'Burgers en Bedrijven in Regie op hun Gegevens', kort 'Regie op Gegevens' (RoG), richt zich op het verkennen van de mogelijkheden en meerwaarde van afsprakenstelsels om burgers en bedrijven meer zeggenschap en inzage te geven over gegevens die over hen gaan, waarbij ze deze ook kunnen hergebruiken voor andere doeleinden. Het persoonlijk kunnen 'managen' van data, persoonlijk datamanagement (PDM), zorgt voor verbetering en versterking voor de positie van mensen als burger, werknemer, ondernemer of als consument. Voor organisaties zorgt het voor lastenverlichting en het optimaliseren/personaliseren van processen. Persoonlijk datamanagement draagt bij aan transparantie, inzage en correctie, digitale zelfbeschikking, privacy, dataminimalisatie, de kwaliteitsverbetering van gegevens en zelfredzaamheid van de inwoners. In 2017 is verder geconcretiseerd wat PDM in de Nederlandse context kan betekenen. Door het opleveren van de Greenpaper 'Regie op Gegevens; Durf te Doen!', en het verbinden van de verschillende PDM-initiatieven in Nederland, is er inzicht en overzicht gecreëerd, alsook de verbinding gelegd met de uitgangspunten van Maak Waar!. De Greenpaper vormt een stevige basis om over te gaan tot verdere beproeving en implementatie van PDM in de praktijk. Daarnaast zijn door uitvoeringsorganisaties in 2017 verschillende verkenningen (klantreizen) uitgewerkt en is het concept van PDM verder verkend. Het in de uitvoering daadwerkelijk beproeven hiervan in pilots is deels gelukt: alleen de pilot in Boxtel is – met succesvol eindresultaat – van de grond gekomen. Om PDM te verankeren in het Europese gedachtegoed, is vanuit Nederland voorgesteld om het thema op te nemen in de nieuw vast te stellen *Ministerial Declaration on eGovernment*. Deze werd op 6 oktober 2017 ondertekend door alle lidstaten van de EU.

Portalenstrategie: In de regieraad van 11 april is een voorstel 'Netwerk van Portalen' besproken, voorbereid in de kerngroep Samenwerking Portalen van EZ, BZK en AZ. In het voorstel maken de 3 betrokken departementen BZK, EZ en AZ een routekaart voor verdergaande samenwerking tussen de overheidsportalen Overheid.nl, Ondernemersplein.nl en Informatie Rijksoverheid (met Rijksoverheid.nl en Vraagbeantwoording). Met meer dan 50 miljoen bezoeken per jaar spelen deze portalen een belangrijke rol in de (digitale) informatievoorziening en dienstverlening.

De inrichting van het netwerk van portalen leidt tot een verbetering van de informatievoorziening en dienstverlening aan burgers en ondernemers.

Overheidsbrede interactiestrategie: Dit traject is opgehangen onder de stuurgroep berichtenvoorziening en een aantal keer besproken in de regieraad. Er is brede behoefte aan een gezamenlijk en overkoepelend beeld van de overheidsinteractie in de toekomst, waarbij de mens/eindgebruiker centraal staat. Een dergelijke concrete en heldere toekomstvisie op informatie, interactie en communicatie – met inzet van generieke voorzieningen – is nog niet voorhanden.

Terugblik 2017 voorzieningen

Daarnaast is vanuit de regieraad Dienstverlening gestuurd en geadviseerd op de oplossing van de nummerproblematiek (gebruik verschillende identificerende nummers in relatie tot onder andere gebruik eHerkenning). Ook is meerdere keren gesproken over het traject '*Vernieuwing berichtenvoorziening*'. De ministerraad heeft op 8 juli 2016 op advies van het Nationaal Beraad Digitale Overheid ingestemd met de vernieuwing van de berichtenvoorziening (meer specifiek: de bouw van een nieuw berichtenmagazijn) en daartoe een stuurgroep in het leven geroepen. Deze stuurgroep stuurt op de realisatie van de nieuwe berichtenvoorziening binnen de infrastructuur van Logius, op mitigerende maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de 'oude infrastructuur' de berichtenstroom aankan totdat de nieuwe berichtenbox deze kan overnemen en op de migratie naar de nieuwe infrastructuur. Voorts heeft de stuurgroep twee aanvullende opdrachten meegekregen, waaronder het formuleren van een overheidsbrede interactiestrategie (zie hierboven). De stuurgroep heeft regelmatig – conform opdracht – gerapporteerd aan de regieraad middels het delen van notities en verslagen.

Vooruitblik

Ook in 2018 zal voor de dienstverlening aan inwoners en ondernemers zowel concreet worden gewerkt aan het verbeteren van voorzieningen (het hier en nu) als aan het formuleren en implementeren van een overheidsbrede visie op dienstverlening, waarvan tenminste de hoofdlijn ook gedragen wordt door het kabinet. Er valt een wereld te winnen door bij het (door)ontwikkelen en ontwerpen van voorzieningen de gebruiker centraal te zetten. In het rapport 'Maak Waar!' van de Studiegroep Informatiesamenleving en Overheid, stelt de studiegroep dat radicaal gekozen dient te worden voor het uitgangspunt om diensten te organiseren rond de behoeften van burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen in plaats van de eigen processen en regels. Tijdens het Maak het Bruikbaar! festival, dat op 4 september plaatsvond in de Fokker Terminal in Den Haag, zijn tal van suggesties en ideeën gekomen om de overheidsdienstverlening meer toe te snijden op de behoeften van burgers, bedrijven en instellingen. Uit het recente rapport van de Nationale Ombudsman over MijnOverheid valt af te leiden hoe de burger (of breder; de mens) centraal gesteld kan worden:

1. onderzoek wat mensen echt nodig hebben/willen
2. bied keuze
3. bied ondersteuning
4. monitor hoe het werkt bij de burger en onderneem actie

De mens centraal zetten in de overheidsdienstverlening betekent onder andere dat deze richtlijnen consequent worden toegepast in de (door)ontwikkeling van de voorzieningen van de GDI.

Ook in het kader van 'de mens centraal' zal in 2018 regie op gegevens als beleidsmatig uitgangspunt gelden. De mens centraal betekent in dit geval dat de overheid moet borgen dat het individu gelijkwaardig en veilig deel kan uitmaken van de digitale leefwereld. Dat is nodig, omdat bij ongewijzigd beleid private platforms als Google en Facebook in toenemende mate de standaard zullen zetten in het omgaan met en delen van persoonlijke gegevens. Dat dit thema politieke prioriteit heeft, wordt duidelijk nu in het regeerakkoord een passage is opgenomen die uitdrukt dat het kabinet nu werk wil maken van regie op gegevens: *"Ter bevordering van de privacy wordt de eigen regie op persoonsgegevens vergroot. Gebruikers van overheidsdiensten krijgen de mogelijkheid zelf maatschappelijk relevante instanties en organisaties aan te wijzen waaraan een beperkt aantal persoonsgegevens automatisch kan worden verstrekt"*.

In 2018 zal in dat kader gewerkt worden aan de volgende stap van het programma Regie op Gegevens, een en ander in lijn met de afspraken in het regeerakkoord. Een mogelijke vorm is om dit te doen via een meerjarig programma, waarin het concept van Persoonlijk Data Management (PDM) wordt geëffectueerd voor een toenemend aantal burgers en bedrijven. De ambitie is om vanuit synergie en in cocreatie het antwoord te vinden op een aantal relevante juridische/beleidsmatige kaders en afspraken en organisatievraagstukken (financiën en inrichting) rondom dit concept. Inzet is om daarnaast via een aantal brede living labs het concept van PDM verder te beproeven, met als uitgangspunt maatschappelijke opgaven en/of life-events, waarbij verschillende publieke en private organisaties deelnemen. In dat kader zal de verbinding worden gezocht met de proeftuinen die onder Maak Waar! verder ontwikkeld worden, maar ook MedMij, rond schuldhelpverlening en andere initiatieven. Daarbij zal voor de uitwerking dan ook actief verbinding gelegd moeten worden met aanpalende diensten, trajecten en programma's, zoals MijnOverheid, MijnOverheid voor Ondernemers, de Dutch Blockchain Coalition (BC3) en het programma Gegevenslandschap Overheid. De technische vernieuwing van de berichtenbox, die in 2017 is ingezet, heeft vertraging opgelopen en moet in 2018 worden afgerond. Daarna is het noodzakelijk dat wordt gewerkt aan het (kunnen en willen) gebruiken van de berichtenboxen door burgers en bedrijven. De operatie GEB GLOBE was technisch noodzakelijk, maar heeft weinig bijgedragen aan het aantrekkelijker maken van de berichtenbox voor de eindgebruiker. Er zijn door het Nationaal Beraad middelen ter beschikking gesteld om te verkennen op welke manier de berichtenbox doorontwikkeld kan worden 'met de mens centraal', dit moet in 2018 leiden tot concrete verbeteringen die merkbaar zijn voor eindgebruikers. Het eerdergenoemde onderzoek van de Nationale Ombudsman, inclusief de daarin gehanteerde richtlijnen voor de doorontwikkeling, is daarbij richtinggevend.

Ook de implementatie van het netwerk van portalen gaat bijdragen aan een helderdere en eenduidigere overheidscommunicatie.

Een derde voorziening waar in 2018 veel van wordt verwacht is 'MijnOverheid voor Ondernemers', kortweg MoVo. Hierin worden verschillende bestaande voorzieningen voor ondernemers samengebracht, op een manier die de vraag en de klantreis van de ondernemer centraal stelt.

Een vraagstuk dat bij MoVo speelt, maar ook breder en dat in 2018 aandacht gaat vragen is de positie van de Mijnomgevingen in relatie tot het centrale portaal MijnOverheid. Er is zo langzamerhand een 'mijnnenveld' ontstaan, waarbij het de vraag is of de eindgebruiker (inwoner, student, ouder, patiënt, zzp'er, etc.) geholpen is met een mijnomgeving per organisatie, sector of thema. Een concept als Persoonlijk Data Management kan daarbij een oplossing vormen, wanneer gegevens via slimme koppelingen ontsloten worden vanuit de verschillende bronnen.

Daarnaast zal in 2018 verder worden ingezet op de verbreding van SBR.

Deze verbeteringen moeten uiteraard aansluiten bij de interactiestrategie, zoals die op wat langere termijn wenselijk wordt geacht. Klantreizen en life-events zijn in de regieraad in 2017 uitgebreid aan de orde gekomen als de drager voor deze interactiestrategie. Om bruikbaar te zijn bij de doorontwikkeling van voorzieningen moet de overheidsbrede interactiestrategie zo spoedig mogelijk beschikbaar komen en verder worden geconcretiseerd. Het wordt belangrijk gevonden dit breed aan te vliegen: afstemming met wat er in verschillende sectoren aan 'dienstverleningsdenken' is en wordt ontwikkeld, zal in 2018 nog nadrukkelijker op de agenda staan. Te denken valt dan aan de Omgevingswet, eHealth en de digitalisering van het strafrecht. Er zal meer nadruk worden gelegd op de betrokkenheid van een breed interbestuurlijk gremium als het Nationaal Beraad bij deze interactiestrategie. Ook wordt gestreefd naar de betrokkenheid van de wetenschap. Daarvoor zijn ook al in 2017 de eerste contacten gelegd.

Tot slot: voor de realisatie van de genoemde ambities is het beschikbaar zijn van een veilige en robuuste oplossing voor identificatie en authenticatie cruciaal.

2.2 Clusterplan Identificatie & Authenticatie

Het zorgen voor een betrouwbare en veilige manier om de identiteit van mensen online vast te stellen is essentieel om de digitalisering van de overheid te laten slagen. Naast het borgen van de continuïteit en de veiligheid van reeds bestaande digitale voorzieningen als DigiD en eHerkenning is ook (door)ontwikkeling van nieuwe functionaliteiten en voorzieningen nodig om voorbereid te zijn op de toekomst. Hetgeen ook wordt onderschreven in het rapport “Maak Waar!” van de studiegroep Informatiesamenleving en Overheid: “...een minder kwetsbare, veel robuustere en innovatievere authenticatie-infrastructuur...”⁵.

Voortgang

Binnen het identificatie- en authenticatiedomein is er een groot aantal ontwikkelingen gaande. Concreet gaat het om het ontwikkelen van het eID-stelsel: het versterken van DigiD en het ontwikkelen van DigiD substantieel en hoog, een nieuwe machtigingsvoorziening, het uitbouwen van eHerkenning voor bedrijven en het implementeren van de eIDAS verordening, maar ook de wet GDI die een wettelijke grondslag voor de digitalisering moet bieden. Op een aantal ontwikkelingen kan de overheid de koers en snelheid vormgeven, op een aantal onderwerpen wordt de agenda en het tempo gedicteerd door externe factoren. Denk dan vooral aan nieuwe Europese regelgeving en bijbehorende deadlines voor implementatie. Ook op het gebied van digitale veiligheid zijn er veel ontwikkelingen die dwingen tot het snel formuleren van een antwoord op nog onbekende dreigingen. Tenslotte wordt het tempo van de ontwikkelingen deels bepaald door wat marktpartijen aan oplossingen, voorzieningen en standaarden op de markt brengen. In het Digiprogramma 2017 zijn de volgende prioriteiten voor (de voorzieningen van) het cluster I&A benoemd:

1. Verhelderen en (waar mogelijk) vereenvoudigen van de overleg- en besluitvormingsstructuur waarmee in samenhang op het geheel (Idensys, iDIN, RDA en DigiD) wordt gestuurd. Er is voor eID, vanaf juli 2016, een parallelle besturingsstructuur ingericht. Met uitzondering van de onderwerpen machtigen en eHerkenning en (deels) eIDAS worden alle hierboven genoemde onderwerpen uit deze regieraad vanuit deze besturingsstructuur aangestuurd. Hoofdelementen in deze besturingsstructuur zijn de eID stuurgroep, onder voorzitterschap van de DG00, en een Program Board. De verbinding naar de interbestuurlijke governance is gelegd doordat DG00 lid is van het en linking pin naar het Nationaal Beraad. De directeur Bureau Digicommissaris, die ook de regieraden voorziet en secretaris is van het Nationaal Beraad, is lid van de Program Board. eID is in 2017 tweemaal besproken in het Nationaal Beraad, waar DG00 bij de mededelingen de voortgang rondom eID heeft geschetst. In de voortgangsbrief die in juni 2017 aan de Tweede Kamer is gestuurd, is een herijking van eID opgenomen; door deze herijking wordt ook de overleg- en besluitvormingsstructuur vereenvoudigd. Gevolg van de huidige eID besturingsstructuur is dat de invloed van de interbestuurlijke governance (regieraden en Nationaal Beraad) op de inhoudelijke koers en het gelopen proces rondom eID beperkt is. Zo is de betekenisvolle voortgangsbrief van juni 2017 niet afgestemd in de regieraden of vooraf besproken in het Nationaal Beraad.

Dit leidt ertoe dat in de regieraad I&A – met betrekking tot eID – met name kennis wordt gedeeld. Omdat er in dit domein sprake is van twee ‘besturingsstructuren’, blijft het nodig om transparant te maken welke beslissingen waar genomen worden en hoe relevante partijen worden betrokken in de besluitvorming.

2. Samenhang van de verschillende initiatieven en de benodigde randvoorwaarden verhelderen en uitdragen. De stuurgroep eID ziet toe op de ontwikkeling van het grootste deel van de voorzieningen in het eID domein, inclusief de juridische en financiële randvoorwaarden. Aandacht voor de samenhang vanuit het perspectief van de eindgebruikers (burgers en bedrijven) blijft nodig, zoals ook blijkt uit het kwalitatief communicatieonderzoek naar de beweegredenen en de informatiebehoefte van burgers over de modernisering van elektro-

⁵ Pagina 29, Rapport “Maak Waar!”, studiegroep informatiesamenleving en overheid

nische identificatie⁶. Ook aandacht voor de samenhang met voorzieningen die niet onder de sturing van de eID stuurgroep vallen, zoals eIDAS, een machtigingsvoorziening en marktmiddelen als iDIN en eHerkenning, blijft nodig.

3. *Oplossen van financiële vraagstukken die de voortgang belemmeren.* In 2017 zijn onder regie van de Digicommissaris duurzame financieringsafspraken gemaakt die vanaf 2018 moeten gaan zorgen voor duurzame dekking van de beheer- en exploitatiekosten van DigiD en vanaf 2019 van de overige voorzieningen in het I&A-domein. Voorts is binnen de eID stuurgroep gezorgd voor (gedeeltelijke) dekking van de jaarlijkse beheer- en exploitatiekosten van de stelselvoorzieningen (16 mln./jaar) door een achttal partijen. Over de dekking van de kosten van doorontwikkeling van voorzieningen – relevant voor een groot deel van het eID-domein, waar immers nieuwe voorzieningen als DigiD substantieel en DigiD hoog ontwikkeld worden – zijn nog geen specifieke afspraken gemaakt. Het gehanteerde uitgangspunt is dat ‘de realisatie van nieuwe voorzieningen en functionaliteiten wordt gefinancierd uit (gebundelde) gezamenlijke financiering, nadat in gezamenlijkheid daartoe is besloten’.⁷

Er is duidelijke voortgang geboekt met duurzame financieringsafspraken. De implementatie van de doorbelastingsafspraken, met name voor wat DigiD betreft, is aan de orde geweest in de regieraad I&A. Doorbelasten van de beheer- en exploitatiekosten van de eID-stelselvoorzieningen, alsmede uitwerking van de duurzame financieringsafspraken op het gebied van doorontwikkeling zijn aandachtspunten voor 2018.

4. *Politieke besluitvorming, medio 2017, over vervolg ontwikkeling en implementatie eID-stelsel (uitkomsten evaluatie pilots).* Deze besluitvorming is met verschillende voortgangsbrieven aan de Tweede Kamer, plus de bespreking daarvan in algemene overleggen, afgerond.

5. *Agenderen van mobiele toepassingen en andere innovaties.* Er is in 2017 een DigiD app beschikbaar gekomen. Vanwege het ontbreken van ‘generieke’ middelen voor innovatie en de nadruk die in 2017 is gelegd op het realiseren van wat eerder is afgesproken, heeft innovatie op dit dossier minder aandacht gekregen dan wenselijk is.

Terugblik 2017 voorzieningen:

Convenant eHerkenning en de doorwerking ervan: Ondernemers hebben straks nog maar één inlogmiddel nodig om onlinezaken als belastingen, subsidies, voertuigoverschrijvingen en wijzigingen in het Handelsregister te regelen. Op initiatief van het Ministerie van Economische Zaken hebben de Belastingdienst, Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW), Kamer van Koophandel (KvK), Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)⁸, Gemeente Den Haag en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) hierover in juli 2017 afspraken gemaakt. Bedrijven kunnen eHerkenning vanaf eind 2017 gefaseerd gebruiken voor het wijzigen van zakelijke gegevens zoals de aangifte omzetbelasting. Bestaande zakelijke inlogmiddelen worden op termijn afgeschaft. Verder is ingezet op uitbreiding van toepassing van eHerkenning naar alle andere nog niet-aangesloten overheidsdienstverleners met onlinediensten voor ondernemers.

Machtigingvoorziening: Mensen die niet digitaal kunnen of mogen communiceren met de overheid of zich door een ander willen laten vertegenwoordigen wordt via een vorm van (digitaal) machtigen toegang gegeven tot digitale overheidsdiensten. Bestaande oplossingen zijn toe aan vervanging of kunnen breder worden ingezet. In 2017 is een verkenning uitgevoerd naar algemene en sectorspecifieke behoeften qua machtigingsvoorziening. Op basis van die verkenning zijn door het Nationaal Beraad financiële middelen uit

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/05/29/communicatieonderzoek-eid>

⁷ De (door)ontwikkeling van eID is in 2017 gefinancierd vanuit de Aanvullende Post (3,2 mln.), vanuit de begroting van BZK (6 mln.) en vanuit door de stuurgroeppartijen eenmalig beschikbaar gestelde middelen (17,53 mln.).

⁸ In het kader van de kinderopvang in opdracht van SZW.

de Aanvullende Post GDI ter beschikking gesteld voor de eerste stappen richting een generieke machti-
gingsvoorziening voor machtigingen afgegeven door burgers. Deze publieke voorziening dient te passen in
het kader dat de wet GDI zal stellen.

eIDAS: In de regieraad I&A is positief gereageerd op een voorstel van Economische Zaken om een generiek
eIDAS koppelpunt te ontwikkelen, dat een centrale verificatie tussen buitenlandse identiteitsgegevens en
een BSN mogelijk maakt. Daar is vervolgens door het Nationaal Beraad vanuit het beschikbare budget op
de Aanvullende Post GDI 2,7 mln. euro voor beschikbaar gesteld.

EZ heeft in juli 2017 een brief verstuurd naar ruim 800 bestuursorganen om hen te wijzen op eIDAS-ver-
plichting en hen te bewegen om tijdig aan te sluiten op een ETD-makelaar (Elektronische Toegangs Dien-
sten-makelaar).

ToegangsVerleningService (TVS): Momenteel wordt verkend of en hoe de TVS als publieke routeringsdienst
voor de GDI kan worden gebruikt.

Vooruitblik 2018

De regieraad heeft de kern van de opgave voor I&A 2018 als volgt geformuleerd:

1. Implementatie eIDAS, belangrijk vanwege de verplichting die hiervoor gaat gelden.
2. Realiseren versterking DigiD: DigiD Sub en Hoog; onderdeel van het regeerakkoord
3. Implementeren van doorbelasting DigiD basis en midden, conform besluitvorming in Ministerraad en
Nationaal Beraad
4. Realisatie beleid privaat alternatief, zoals toegezegd aan de Tweede Kamer
5. Verdere uitbreiding toepassing en gebruik eHerkenning
6. Versterken interactie met afnemersraad DigiD
7. Realiseren machti-gingsvoorziening voor machtigingen door burgers
8. Verkenning naar aanvullende identificatievoorziening voor doelgroep die niet onder bestaande
middelen valt⁹.
9. Bezien of en hoe de TVS als publieke routeringsdienst binnen de GDI kan worden gebruikt om
overheidsdienstverleners te ontzorgen bij het aansluiten op meerdere voorzieningen met
verschillende koppelpunten.
10. Het onderzoeken van self sovereign digital identities voor personen, rechtspersonen en objecten¹⁰
door de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG), samen met diverse partners, in het kader van de
Nationale Blockchain Coalitie (BC3).

2018 zal net als voorgaande jaren in het teken blijven staan van het duidelijker en eenvoudiger maken van de
besluitvormingsstructuur, inclusief de rol van de regieraad I&A. Samenhang in het hele domein en breed
draagvlak op de te lopen koers blijft nodig om burgers en bedrijven in staat te stellen op een voor hen
gewenste wijze met de overheid te communiceren. Daarnaast moeten alle partijen handelen naar de “sense
of urgency” van harde deadlines vanuit Europa, snelle ontwikkelingen in de markt en de dagelijkse cyberdrei-
gingen, wetende dat er natuurlijk ook oog moet zijn voor continuïteit en uitvoering van reeds bestaande
dienstverlening.

⁹ Door middel van onderzoek wordt verkend welke identificatievoorzieningen ervoor welke doelgroep zijn. Waar zit de overlap en
welke doelgroep wordt niet gedekt.

¹⁰ Huidige/traditionele systemen met betrekking tot digitale identiteit zijn gecentraliseerd, Self Sovereign Identities zijn meer
gedecentraliseerd en geven de burger/gebruiker meer regie.

2.3 Clusterplan Gegevens

Voortgang

De agenda van het cluster Gegevens wordt voor een groot deel bepaald door het programma Stelsel van overheidsgegevens. Dit programma heeft tot doel het (her)gebruik van overheidsgegevens te verbeteren langs de lijnen van kwaliteit, transparantie en toegankelijkheid. Daarnaast zijn in de regieraad duurzame toegankelijkheid en doorontwikkeling én gebruik van stelselvoorzieningen aan de orde geweest. Vanzelfsprekend bleven ook vraagstukken op het gebied van beheer en exploitatie van voorzieningen om aandacht vragen.

Stelsel van overheidsgegevens

De omslag van denken naar doen heeft in 2017 vorm gekregen. Onder het motto “samen doen” zijn begin van het jaar 13 projecten vastgesteld die van belang zijn om de doelen te realiseren. Zo zijn er dienstverleningsprincipes vastgesteld, is een eerste opzet van de visie en architectuur gemaakt en besproken, een volgende kwaliteitsmeting tussen een aantal basis en sectorregistraties grotendeels uitgevoerd en (vanuit een apart programma) een greenpaper ‘Regie op Gegevens’ opgeleverd. Dit naast het uitvoeren van analyses, kennisdeling en communicatie.

De inwerkingtreding van de AVG op 25 mei 2018 vraagt van veel overheden nog een grote inspanning. Aan de stelselcatalogus is LiDO (Linked Data Overheid, in dit geval de wettenbank) als functionaliteit toegevoegd. Daarnaast vond uitbreiding plaats met een sectorregistratie die geen deel uitmaakt van het stelsel van basisregistraties. Hiermee is een concrete stap gezet naar realisatie van een stelsel van overheidsgegevens.

Ook ruimte voor experimenten maakt deel uit van het programma. Daarmee is een start gemaakt door via SBIR (small business innovation research) nieuwe ideeën uit de markt te halen. Een zogenoemde WMK-toets (willen, moeten, kunnen) is ontwikkeld om de bewustwording van gegevensgebruik bij organisaties te versterken.

Financiering stelsel van basisregistraties

In februari van 2017 heeft de ministerraad – in het kader van de duurzame financiering GDI – besloten over doorbelasting van de toerekenbare kosten van de GDI. Deze worden voor 2018 in eerste instantie uitgewerkt voor MijnOverheid, DigiD en Digipoort. Voor 2019 gebeurt dit ook voor de overige voorzieningen. Wat betreft de financiering van de basisregistraties wordt in 2018 beoordeeld of de duurzame financieringsafspraken hier ook nuttig en nodig zijn. Daarbij wordt nadrukkelijk rekening gehouden met het gegeven dat financieringsarrangementen per basisregistratie verschillen en de werking ervan geen reden tot aanpassing geeft. Voor NHR en BRP zijn inmiddels zogenaamde botsproeven afgerond, die een inhoudelijk beeld geven van de financiering van die basisregistraties.

Doorontwikkeling en gebruik stelselvoorzieningen

De regieraad heeft eind 2016 nieuw beleid ten aanzien van het Overheidsidentificatienummer (OIN) vastgesteld. In 2017 is het beleid geïmplementeerd en zijn de systemen, processen en voorwaarden aangepast. Partijen kunnen nu OINs onder het nieuwe regime aanvragen. Dit betekent onder andere dat samenwerkingsverbanden en onderdelen van organisaties beter bediend kunnen worden. De GDI-monitor 2017 laat op de meeste fronten een toename in aansluiting op en gebruik van de stelselvoorzieningen zien. BZK had als beleidsverantwoordelijk departement het voornemen om het gebruik van de stelselvoorzieningen nog een extra impuls te geven. Deze actie is in 2017 echter niet van de grond gekomen, maar krijgt in 2018 haar beslag (zie vooruitblik).

Duurzame toegankelijkheid

De regieraad sprak, op instigatie van OCW, over duurzame toegankelijkheid en heeft de raakvlakken tussen de GDI en digitaal archiveren verkend. Tevens zijn de verschillen in bewaartermijnen van verschillende sectorregistraties geïnventariseerd.

Vooruitblik

In deze vooruitblik ligt de nadruk op nieuwe ontwikkelingen en minder op beheer en exploitatie, de details daarvan staan in de bestedingsplannen.

Financiering stelsel van basisregistraties

Na afronding van doorbelasting van de eerste drie voorzieningen op basis van duurzame financieringsafspraken, zullen doelstelling en planning met betrekking tot financiering van basisregistraties opnieuw worden geagendeerd.

Wat betreft de financiering van de basisregistraties wordt in 2018 beoordeeld of de duurzame financieringsafspraken hier ook soelaas bieden. Voor NHR en BRP zijn inmiddels zogenaamde botsproeven afgerond.

Impuls stelselvoorzieningen

BZK had een impuls in het gebruik van de stelselvoorzieningen voorzien voor 2017. Deze actie wordt nu opgestart in 2018. Eind 2017 zal de architectuur voor het gegevenslandschap voor een groot gedeelte zijn opgeleverd. Deze architectuur geeft dan mede richting hoe de voorzieningen zich in de toekomst moeten gaan (door)ontwikkelen. Het belang van een dergelijke architectuur is nog relevanter geworden door aanpalende trajecten als regie op gegevens.

Stelsel van overheidsgegevens

Ondanks de eerste stappen is het stelsel van overheidsgegevens nog lang niet 'af'. De AVG zal zorgen voor extra druk op bijvoorbeeld monitoring en logging, en op de invulling van de voorgeschreven functionaris Gegevensbescherming. Het programma wil in ieder geval innovatie verder de ruimte geven, liefst samen met de markt. Experimenteren zal moeten worden versterkt, door belemmeringen van diverse aard weg te nemen. Op basis van de architectuur die in ontwikkeling is, zijn concrete pilots voorzien hoe nieuwe stelselvoorzieningen zouden moeten werken. De huidige stelselcatalogus moet verder worden uitgebreid door er nieuwe registraties aan te koppelen. Maar bovenal moet een nieuwe catalogus zowel functioneel als technisch vorm krijgen. Hiermee kan inzicht en overzicht worden verschaft in het gegevenslandschap van de overheid, zowel voor publieke als private actoren.

Daarnaast moet blijvend geïnvesteerd worden in kennis en kunde, het uitvoeren van analyses, kwaliteitsmeting 2018, herdefiniëring doelbinding en het tot uitvoering laten komen van de dienstverleningsprincipes. Tenslotte zijn er uit het WRR-rapport Big Data en het daaropvolgende kabinetsstandpunt een aantal acties voortgekomen.

2.4 Clusterplan Interconnectiviteit

Voortgang

Algemeen

De in 2017 vanuit de regieraad Interconnectiviteit gestelde prioriteiten zijn: het bevorderen van veilige en betrouwbare toegang tot overheidsdienstverlening, het overheidsbreed inzetten van standaarden en het verhogen van het gebruik van voorzieningen en standaarden. Daarop is de volgende voortgang geboekt.

Standaarden

- Het belang van (veiligheids)standaarden was in 2017 een belangrijk onderwerp van gesprek. De voortgang is vastgelegd in de Monitor Open Standaarden 2016.
- Op aangeven van de regieraad Interconnectiviteit en het Forum Standaardisatie heeft het Nationaal Beraad een aantal internetveiligheidsstandaarden toegevoegd aan de pas-toe-of-leg-uit lijst met verplichte standaarden (HTTPS/HSTS, STIX/TAXII).
- In het wetgevingstraject GDI is in de conceptwetgeving een artikel opgenomen met een grondslag om

- nader te bepalen – standaarden via AMvB te kunnen verplichten. In de wet worden ook handhaving en toezicht daarop meegenomen. Uit de consultatie van de conceptwet blijkt dat het kunnen verplichten van standaarden over het algemeen wordt toegejuicht.
- In 2016 werd in het Nationaal Beraad een streefbeeld ten aanzien van informatieveiligheid standaarden afgesproken, om ze eind 2017 overal – waar van toepassing – te hebben geïmplementeerd. Halfjaarlijks wordt inzichtelijk gemaakt hoe het staat met de adoptie van deze standaarden. De adoptie blijkt flink gegroeid. Met name gemeenten hebben een enorme inhaalslag gemaakt. De aanpak (streefbeeld afspreken plus meten) werkt. Er moet nog een flinke inspanning worden geleverd om het streefbeeld eind 2017 te halen.
- In het Nationaal Beraad is aanvullend op het streefbeeld voor eind 2017, een adoptie-impuls afgesproken om eind 2018 alle overheidswebsites te voorzien van HTTPS en HSTS.

Informatieveiligheid

- De regieraad heeft eind 2016 ingestemd met een claim voor overheidsbrede toepassing van veilige e-mail via Diginetwerk hetgeen in 2017 heeft geleid tot de realisatie van “Veiliger Digitaal Communiceren (VDC)” via Diginetwerk.
- Het is een gezamenlijk streven om tot een baseline informatiebeveiliging overheid (BIO) voor de gehele overheid te komen, die de huidige baselines binnen de overheid vervangt. Dat voornemen wordt gedragen door alle overheidslagen. Naar verwachting is deze BIO eind 2017 als reviewversie gereed.
- Een speciaal georganiseerde regieraad in het teken van informatieveiligheid was bedoeld om met elkaar te bezien of de overheid het onderwerp informatieveiligheid voldoende doorleefd heeft en of de integrale sturing toereikend is. Hierbij waren het ministerie van VenJ en de NCTV bij de voorbereiding en uitwerking betrokken.

Diginetwerk/eDelivery/Digipoort

- Diginetwerk is een stelsel van afspraken waardoor overheidsnetwerken op elkaar kunnen aansluiten. Daarnaast draagt Diginetwerk zorg voor het daadwerkelijk fysiek op elkaar aansluiten van verschillende netwerken zoals SuwiNet, Haagse Ring, RINIS.net en Gemnet. Deze netwerken moeten voldoen aan het stelsel van afspraken op het vlak van beschikbaarheid en beveiliging en is er een eigen, van andere netwerken afgeschermd range aan IP-adressen. Diginetwerk vormt de fysieke transportlaag voor gegevensverkeer binnen de overheid en is daarmee een vitale voorziening. Diginetwerk heeft geen zeggenschap over de data die over het netwerk gaan. Over deze zogenaamde logistieke laag moeten uitwisselende organisaties zelf afspraken maken en de technische en beveiligingsvoorzieningen treffen bijvoorbeeld door gebruik te maken van Digikoppeling of andere veilige koppelingen. De door de regieraad ingestelde Stuurgroep Diginetwerk heeft na het op orde brengen van de sturing van Diginetwerk, zich begin 2017 vooral beziggehouden met het vinden van een nieuw financieringsarrangement. Alhoewel Diginetwerk financieel reeds werd doorbelast, was herijking in het kader van de nieuwe duurzame financiële afspraken nodig.
- eDelivery is als potentieel onderdeel van de GDI gespreksonderwerp in de regieraad Interconnectiviteit. In iedere regieraad staan de ontwikkelingen van eDelivery op de agenda. Concreet gaat het dan om de het succesvol afronden van een proof of concept, een bestuurlijk projectadvies, een project start architectuur en het realiseren van werkende pilotprojecten welke moeten resulteren

in een Nederlands aansluitpunt voor Europa (Gateway)¹¹. De regieraad is verder nauw aangehaakt bij de stuurgroep eDelivery Beleid waarin de voortgang van dit project wordt gemonitord en waar door agendering van voorgenomen besluiten ook de verbinding wordt gelegd met het Nationaal Beraad.

- De doorbelasting van beheer en exploitatiekosten voor alle diensten die gebruik maken van de Digipoort is grotendeels gerealiseerd.
- Het ontwikkelen van een visie op een overheidsplatform voor interconnectiviteit / interoperabiliteit is nog niet verder uitgewerkt. De aanbesteding van de voor onder andere Digipoort gebruikte infrastructuur (EASI platform) en het binnen Logius in ontwikkeling zijnde GLOBE platform bieden hier eerste aanzet toe. In 2018 moet dit platform verder vorm krijgen.
- Innovatieve ontwikkelingen zoals het toepassen van een Europees satelliet signaal (Galileo) en het beveiligen van Hoogheemraadschapsdata zijn geagendeerd om kennis van buiten naar binnen te halen en om eventuele (bilaterale) vervolgspraken te kunnen maken.

NORA

- Net als in voorgaande jaren is ook het jaarplan NORA besproken. In 2017 is hierin op verzoek van de regieraad focus aangebracht. Naast de drie voorgestelde focusgebieden heeft de regieraad gevraagd ook te werken aan het intensiever koppelen van NORA met haar dochters.

Vooruitblik

De belangrijkste punten voor 2018 zijn:

- PKlooverheid is essentieel voor de werking van de GDI en informatieveiligheid. In 2018 wordt een voorstel gedaan voor de toekomst van het PKlooverheid stelsel en de activiteiten die nodig zijn om PKlooverheid toekomstbestendig te houden. Nieuwe bedreigingen (o.a. kwantum computing) en kansen (o.a. Internet of Things) maken een dergelijk voorstel noodzakelijk.
- Blockchain is een technologie die in potentie alle informatie aspecten van de overheid raakt. Er zijn reeds diverse beproevingen, experimenten en pilots geweest¹², verder is er een nationale blockchain coalitie opgericht met bijbehorende actieagenda¹³, en heeft de Dutch Blockchain Hackathon een vervolg gekregen¹⁴. Daarnaast kent elke sector/ministerie wel eigen initiatieven op dit vlak. Vanuit het perspectief van de GDI zal in 2018 worden onderzocht wat er op het gebied van standaardisatie en nog beter delen van “best practices” kan worden gedaan. De vraag is wat er naast de diverse sectorale en organisatie specifieke activiteiten nodig is om een goede overheidsbrede ontwikkeling en gebruik van blockchain te faciliteren. Hierbij kan gedacht worden aan beleidsontwikkeling en/of overheidsbrede afspraken/standaarden. Tenslotte zal worden bekeken hoe een meer structurele en veilige experimenteeromgeving voor projecten kan worden vormgegeven.
- Met betrekking tot eDelivery zal in 2018 de doorontwikkeling van de gateway worden afgerond en zullen tevens een aantal gebruiksscenario's worden beproefd. Op basis hiervan kan in 2018 ook een raming voor de beheerkosten worden opgesteld.

¹¹ In juli 2017 is met steun van de Europese Commissie een Proof Of Concept project eDelivery succesvol afgerond. Hierin is samengewerkt tussen Logius, RINIS, DUO, PIANO, de KvK en het ministerie van Veiligheid & Justitie. De partijen hebben met deze Proof Of Concept voortgebouwd op het Europese project e-SENS. In het project Gateway eDelivery zijn in juni 2017 de opgedane kennis uit genoemde PoC, e-SENS, de ervaringen bij e-CODEX/JustID en EESSI door ICTU, Logius en RINIS uitgewerkt tot een bestuurlijk projectadvies over eDelivery. In het verlengde daarvan wordt de komende periode de functionele inventarisatie van requirements en een ontwerp voor Project Start Architectuur op hoofdlijnen voor een eDelivery voorziening afgerond. Deze wordt vervolgens gerealiseerd voor tenminste twee werkende pilotprojecten in de domeinen onderwijs en aanbesteden. Tegelijk worden deze geconsolideerd in onder andere de referentiedomeinen Justitie en Sociale Zekerheid en bij een bredere groep potentiële gebruikers via de NORA-community.

¹² www.blockchainpilots.nl

¹³ <https://www.dutchdigitaldelta.nl/blockchain>

¹⁴ <https://blockchainhackathon.eu/>

- Inhoudelijke visie ontwikkelen met betrekking tot een overheidsplatform voor interconnectiviteit/ interoperabiliteit. Dit begint met een vraag of er een overheidsbreedplatform nodig is om bepaalde aspecten met betrekking tot interconnectiviteit, interoperabiliteit, informatieveiligheid vorm te kunnen geven. Deze vraag is ook vanuit financieel oogpunt relevant. In het private domein maakt de platformbenadering de meerkosten van extra gebruikers en extra transacties marginaal. Dat is ook voor de overheid een aantrekkelijk perspectief.
- Er moet een gedragen beeld komen van welke onderdelen en voorzieningen van de digitale overheid vitaal zijn. Daarover is in de regieraad en in het Nationaal Beraad in 2017 een aantal keer gesproken. JenV/NCTV heeft hier de eindregie, en voor het domein rijksoverheid is BZK de trekker. Belangrijk daarbij is dat het voor bestuurders en beheerders van voorzieningen duidelijk is welke verantwoordelijkheden daaruit voortvloeien.
- Op financieel gebied moet de doorbelasting van Digipoort worden doorleefd en moet de doorbelasting van de overige voorzieningen worden voorbereid. Verder verdient de komende aanbesteding met betrekking tot Digipoort in 2018 aandacht vanwege de impact op en relaties met verschillende onderdelen van de GDI.
- Informatieveiligheid staat ook in 2018 op de agenda. Voortdurende druk op adoptie van afgesproken veiligheidsstandaarden blijft nodig. Dat deel van het streefbeeld dat eind 2017 nog niet is behaald, zal in 2018 alsnog moeten plaatsvinden. Daarnaast is het aanvullend afgesproken streefbeeld in eind 2018 alle overheidswebsites te voorzien van HTTPS en HSTS. Daarop zal halfjaarlijks worden gemonitord, evenals op de adoptie van de pas-toe-of-leg-uit standaarden in de GDI-voorzieningen. Daarnaast zal de verdere concretisering en uitwerking van BIO (baseline informatiebeveiliging overheid) plaatsvinden.
- In 2018 gaat de stuurgroep Diginetwerk zich primair op de inhoudelijke aspecten als doorontwikkeling en potentieel gebruik richten.

3. Financiën

In 2017 zijn op financieel gebied belangrijke stappen gezet met de uitwerking van de uitgangspunten voor duurzame financieringsafspraken GDI. Daar was grote behoefte aan, omdat het interbestuurlijk organiseren van de benodigde financiering voor beheer- en exploitatiekosten en nieuwe inhoudelijke ambities met betrekking tot de GDI steeds opnieuw veel tijd en moeite kost.

Aanvullend aan en in lijn met het MR-besluit van 8 juli 2016 zijn er sluitende afspraken gemaakt over hoe en door wie de kosten die samenhangen met de GDI worden gedragen, waarbij (zoveel mogelijk) onzekerheden over gevraagde financiële bijdragen en te dragen risico's worden weggenomen.

De duurzame financieringsafspraken hebben ook effect op de sturing op de voorzieningen. Hierover meer in hoofdstuk vier. De werking van de doorbelastingsmethodiek zal bovendien worden geëvalueerd, waarbij de effecten in kaart worden gebracht en gezien wordt op welke aspecten deze systematiek verbeterd kan worden.

3.1 Terugblik 2017

Wat betreft de financiering van de GDI is in 2017 wederom gewerkt langs de lijnen van de financiële spelregels voor de GDI, waarbij inhoud en financiën bij elkaar worden gehouden. Onder regie van de Digicommissaris is de financiële jaarcyclus van bestedingsplannen en de daarbij behorende verantwoording doorlopen. Daarbij is ook over het aanwenden van de Aanvullende Post GDI in 2017 besloten door het Nationaal Beraad.

Niet bestede middelen van de Aanvullende Post GDI in 2016 zijn op voordracht van de beleidsverantwoordelijken door het Nationaal Beraad toegekend aan verschillende generieke bestedingsvoorstellen in 2017. Hierdoor kon er in totaal voor € 111,47 miljoen worden toegekend vanuit de Aanvullende Post GDI ten behoeve van de verschillende (door)ontwikkel- en beheeractiviteiten op de GDI. Dit is een aanvulling op bijdragen die uit reguliere begrotingen van de beleidsdepartementen afkomstig zijn en op reeds bestaande doorbelasting.

De verschillende mutaties die op de Aanvullende Post GDI 2017 hebben plaatsgevonden, zijn weergegeven in onderstaand overzicht.

Mutatieoverzicht Aanvullende Post GDI 2017

(Bedragen in mln. €)

Te besteden GDI 2017	
Aanvullende post GDI 2017	104,01
Onderuitputting departementale begrotingen ¹⁵	4,41
Onderuitputting AP GDI 2016	0,56
Onderuitputting BDC 2016	0,35
Realisatiecijfers BZK 2016	1,22
Realisatiecijfers EZ 2016	0,92 +
Totaal te besteden	111,47
Julibrief 2016	
Bevoorschotting GDI 2017	-103,29
Restant AP GDI 2017	8,18
Julibrief 2017	
Bevoorschotting o.b.v. NB mei	-8,18
Eindsaldo AP GDI 2017	0,00

¹⁵ Zie ook Digiprogramma 2017

3.2 Financieel overzicht 2018

Onder regie van de Digicommissaris hebben de beleidsverantwoordelijke departementen BZK en EZ bestedingsplannen voor de GDI-voorzieningen in 2018 en volgende jaren opgesteld. Deze bestedingsplannen leggen gezamenlijk (per cluster) en in samenhang (overheidsbreed) de basis voor dit Digiprogramma.

Bureau Digicommissaris heeft alle bestedingsplannen getoetst op:

- consistentie op inhoud en financiering met voorgaande bestedingsplannen;
- consistentie met besluitvorming Ministerraad en Nationaal Beraad;
- juistheid van de aangeleverde cijfermatige tabellen;
- transparantie en onderbouwing van de te realiseren inhoudelijke activiteiten in relatie tot de opgevoerde kosten;
- samenhang op voorzieningen- en clusteroverstijgend niveau.

Na deze toetsing zijn de bestedingsplannen door de beleidsverantwoordelijken aangescherpt en behandeld in de Regieraden en het Nationaal Beraad.

Dit resulteert in onderstaand totaaloverzicht van de benodigde en beschikbare financiële middelen voor beheer en exploitatie in 2018 en eventuele doorontwikkeling van de voorzieningen die nog niet in 2018 worden doorbelast (zie voor een meer gedetailleerd overzicht bijlage 1).

Totaal GDI 2018

(Bedragen in mln. €)

Cluster	Benodigd 2018		Beschikbaar 2018	
Dienstverlening	B&E	74,91	Aanvullende Post	2,23
	Volumegroei	0,70	Reguliere Begroting	16,19
	Doorontwikkeling	6,90	Doorbelasting	64,09
	Totaal	82,51	Totaal	82,51
I&A	B&E	68,73	Aanvullende Post	5,50
	Volumegroei	0,00	Reguliere Begroting	31,21
	Doorontwikkeling	0,80	Doorbelasting	32,82
	Totaal	69,53	Totaal	69,53
Gegevens	B&E	13,78	Aanvullende Post	7,76
	Volumegroei	1,33	Reguliere Begroting	10,40
	Doorontwikkeling	3,05	Doorbelasting	0,00
	Totaal	18,16	Totaal	18,16
Inter-connectiviteit	B&E	36,96	Aanvullende Post	0,37
	Volumegroei	0,00	Reguliere Begroting	5,31
	Doorontwikkeling	0,26	Doorbelasting	31,54
	Totaal	37,22	Totaal	37,22
Totaal clusters		207,42	Totaal clusters	207,42
Bureau Digitale Overheid	Bureaunkosten	3,00	Aanvullende Post	3,00
	Totaal GDI	210,42	Totaal GDI	210,42

3.3 Aanvullende Post GDI 2018

De Aanvullende Post is initieel gecreëerd om de toenmalige tekorten op de GDI-voorzieningen te kunnen opvangen. Door structurele budgetoverboekingen en (jaarlijkse) facturatie wordt de Aanvullende Post GDI gerealiseerd. In de loop van de tijd is een deel van de beschikbare ruimte op de Aanvullende Post eveneens gebruikt ter dekking van noodzakelijke doorontwikkeling.

De tweede pijler – naast doorbelasting van beheer- en exploitatiekosten – onder de duurzame financieringsafspraken is dat de kosten voor (door)ontwikkeling van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) uit 'collectieve' of 'gezamenlijk bijeengebrachte' middelen worden betaald (MR besluit 8 juli 2016). Het Nationaal Beraad heeft op 2 februari 2017 besloten om de middelen die vanwege de doorbelastingsafspraken vrijvallen op de Aanvullende Post GDI aan te houden, totdat een integraal beeld van ambitie, kosten en beschikbare middelen bestaat.

Onderstaand overzicht geeft het beeld van beschikbare middelen op de Aanvullende Post GDI voor 2018.

Aanvullende Post 2018

(Bedragen x 1.000 €)

Beginstand AP GDI 2018	80.109
Bevoorschotting per julibrief 2017	
Bestedingsplan eFactureren	-1.500
Bestedingsplan Overheid.nl	-630
Bestedingsplan ETD	-5.500
Bestedingsplan Stelselvoorzieningen	-7.760
Bestedingsplan PKloverheid	-750
Bestedingsplan/ambities eID	-3.200
Bestedingsplan Bureau Digitale Overheid	-3.000
Totaal bevoorschot	-22.340
Saldo AP GDI 2018	57.769
Correcties bevoorschotting n.a.v. besluitvorming NB 24-11-2017	
eFactureren	-100
PKloverheid	380
Totaal	280
Eenmalige Compensatieregeling Doorbelasting	
Compensatie Ministerie van Financiën	-21.510
Compensatie Ministerie SZW	-10.171
Compensatie Ministerie I&M	-1.359
Compensatie GDI voorzieningen (Ministerie BZK)	-2.754
	-35.794
Te verrekenen per VJN 2018	€ -35.514
Beschikbaar voor doorontwikkeling	€ 22.255

Het saldo van de Aanvullende Post 2018 is inclusief loon- en prijsbijstelling en exclusief onderuitputting 2017. Op dit moment is nog geen goed zicht op het uitputtingsbeeld. Deze cijfers nemen pas na het eerste kwartaal van 2018 concrete vormen aan. In de zes benoemde bestedingsplannen in bovenstaand overzicht wordt een beroep gedaan op de Aanvullende Post 2018. Deze bijdragen, ad € 18,86 miljoen, zijn op basis van eerdere besluitvorming tijdens de julibrief 2017 reeds bevoorschot. Tevens zijn in het overzicht de geoormerkte bedragen voor eenmalige compensatie doorbelasting (t.b.v. DigiD, MijnOverheid en Digipoort in 2018), ad € 35,79 miljoen, inzichtelijk gemaakt.

Het resterende bedrag op de Aanvullende Post GDI 2018, kan na interbestuurlijke afstemming worden aangewend voor investeringen, dan wel voor doorontwikkelingen, waarvan de brede overtuiging is dat deze noodzakelijk en urgent zijn. Hierover worden nog nadere afspraken gemaakt.

3.4 Meerjarenreeks Aanvullende Post GDI

Onderstaand het meerjarig beeld van de Aanvullende Post GDI.

Meerjarenreeks Aanvullende Post GDI

(Bedragen x 1.000 €)

	2019	2020	2021	2022 e.v.
Beginstand AP GDI	70.734	70.751	70.751	70.751
Correctie doorbelastingstaakstelling*	-15.000	-15.000	-15.000	-15.000
AP GDI na aftrek taakstelling	55.734	55.751	55.751	55.751

* In de MR d.d. 6 maart 2015 is besloten om de doorbelastingstaakstelling vanaf 2017 te laten ingaan. In de jaren 2017 en 2018 is de taakstelling incidenteel ingevuld door BZK.

De hoogte van de Aanvullende Post GDI is in het voorjaar van 2015 vastgesteld op basis van de structurele tekorten op de GDI. Voor de dekking van deze tekorten is een verdeling afgesproken tussen departementen, medeoverheden en een stelpost doorbelasting. De stelpost doorbelasting betreft een reeks van structureel € 15 miljoen. Deze is vooruitlopend op de doorbelasting door het ministerie van Financiën als taakstellende ontvangstenreeks op de begroting van BZK geboekt.

In 2017 is door de ministerraad de doorbelastingssystematiek vastgesteld en is besloten DigiD, MijnOverheid en Digipoort volgens deze systematiek vanaf 2018 door te belasten. Onderdeel van de systematiek is dat de beheerder (in dit geval Logius) rechtstreeks factureert aan afnemers. Dit betekent dat de voorzieningen niet worden betaald vanuit de AP GDI en dat de ontvangsten niet op het ontvangstenartikel van de begroting van BZK binnenkomen. Om deze redenen wordt de reeks van € 15 miljoen vanaf 2019 gecorrigeerd door het bedrag zowel van de AP GDI als van de ontvangstenreeks bij BZK af te halen.

3.5 Implementatie duurzame financieringsafspraken

In 2017 zijn de duurzame financieringsafspraken, waarvan de hoofdlijnen in een ministerraadsbesluit van juli 2016 zijn vastgelegd, verder uitgewerkt. Op 2 februari 2017 heeft besluitvorming over een aantal onderdelen van de doorbelasting plaatsgevonden in het Nationaal Beraad. Resterende beslispunten zijn vervolgens in de Ministerraad van 24 februari 2017 opgelost.

Daarmee is vastgelegd dat de toerekenbare beheer- en exploitatiekosten voor de voorzieningen DigiD, Digipoort en MijnOverheid vanaf 1 januari 2018 worden doorbelast aan gebruikers conform het profijtbeginsel. Vanaf 1 januari 2019 worden de toerekenbare beheer- en exploitatiekosten van de overige voorzieningen (niet zijnde de basisregistraties) doorbelast aan gebruikers. Daarmee wordt de continuïteit van de voorzieningen van de GDI geborgd: de kosten voor instandhouding worden immers structureel gedekt uit de doorbelasting.

Deze verandering en uitbreiding van de geldstroom ter dekking van de GDI-voorzieningen vraagt ook om herijking van de sturing op die voorzieningen: afnemers gaan meer betalen en moeten ook in staat worden gesteld om meer dan voorheen te sturen op de kosten en de kwaliteit van de voorzieningen.

Gedurende het voorjaar en de zomer van 2017 zijn deze (bindende) afspraken onder regie van Bureau Digicommissaris geconcretiseerd en is de implementatie voorbereid. Daartoe is een stuurgroep in het leven geroepen onder leiding van BZK; de reeds bestaande financiële werkgroep is verschillende keren als begeleidingscommissie bijeengekomen. Ook is aan een externe partij gevraagd om advies ten aanzien van de tariefstructuur op grond waarvan de beheer- en exploitatiekosten over de verschillende afnemers kunnen worden verdeeld.

Begin oktober heeft het Nationaal Beraad ingestemd met de te hanteren tariefstructuur voor DigiD en MijnOverheid; voor Digipoort is de reeds bestaande tariefstructuur uitgebreid. Dat besluit was nodig om Logius in staat te stellen om het ministerraadsbesluit tot doorbelasting tijdig te kunnen implementeren.

Vervolgstappen

In 2018 zullen ten aanzien van de duurzame financiering van de GDI de volgende onderwerpen aandacht behoeven:

- Liefst vóór de voorjaarsbesluitvorming (over de begroting 2019) zal besluitvorming plaats moeten vinden over de te hanteren tariefstructuur/tariefstructuren vanaf 2019, zodat partijen zich kunnen voorbereiden op de financiële effecten voor hun eigen begroting.
- Als gevolg van de implementatie van de doorbelastingsafspraken vallen middelen vrij op de Aanvullende Post GDI. Het gaat hier om een structurele reeks van gezamenlijk bijeengebrachte middelen. Het Nationaal Beraad heeft het mandaat om te besluiten over de inzet van de middelen op de Aanvullende Post.
- Ook ligt de vraag voor hoe in de komende jaren moet worden omgegaan met de besluitvorming over de middelen van de Aanvullende Post GDI.
- Vormgeven aan de verdere invulling van de implementatie van de doorbelastingsafspraken, zoals het verzenden van facturen, meten van gebruik, voorbereiden implementatie doorbelasting overige voorzieningen, etc.
- In 2018 zal een evaluatie plaatsvinden om te bezien of verbeteringen kunnen worden doorgevoerd aan de systematiek en/of het proces van doorbelasting.
- Afspraken over de versterkte sturing door afnemers op de voorzieningen zullen in 2018 hun beslag krijgen; het is belangrijk dat het op een zodanige manier gebeurt dat het leidt tot voor afnemers merkbare verbeteringen in tarieven en/of kwaliteit van de voorzieningen.

4. Naar een nieuwe governance

Met de vorming van het Kabinet-Rutte III is er voor het eerst één verantwoordelijk bewindspersoon voor de digitale overheid voor burgers en bedrijven, de staatssecretaris van BZK. De Ministeriële Commissie Digitale Overheid en de Ambtelijke Commissie Digitale Overheid worden onder dit kabinet niet gecontinueerd. Dit kabinet heeft bovendien inhoudelijk stevige ambities om de digitalisering van het openbaar bestuur verder te brengen. In combinatie met de afronding van de opdracht van de Digicommissaris, is er daardoor behoefte aan herijking van de governance op de digitale overheid en de Generieke Digitale Infrastructuur.

De besluitvorming over de herijkte governance is op moment van het vaststellen van dit Digiprogramma nog niet afgerond. Wel tekent zich een aantal hoofdlijnen af:

- De ministeriële verantwoordelijkheid voor de digitale overheid en voor de generieke digitale infrastructuur berust bij de staatssecretaris van BZK. Hiermee is de weg vrijgemaakt voor eenduidige politieke sturing op het geheel van de digitale overheid.
- De ambities van het kabinet met betrekking tot de digitalisering van het openbaar bestuur, maar ook de sectorale ambities op het gebied van de digitalisering, vragen (nog steeds) om overheidsbrede samenwerking en afstemming.
- (Sturing op) beleid en (sturing op) uitvoering en infrastructuur moeten van elkaar gescheiden worden, maar wel verbonden blijven.
- Daarom zal het Nationaal Beraad worden opgevolgd door een nieuw orgaan, met een andere focus en samenstelling. De focus van dit overleg is overheidsbrede betrokkenheid bij beleid op het gebied van de digitale overheid, dat alle overheidslagen raakt, en de afstemming daarvan met het sectorale beleid.
- Het gesprek over en de sturing op beheer en exploitatie van de basisinfrastructuur (GDI) wordt – met daarbij een belangrijke rol voor de afnemers – op een andere tafel georganiseerd. Er wordt daarvoor een Programmeringsraad Logius ingericht.
- De verantwoordelijkheid van BZK strekt zich uit over beide gremia.
- Inhoud, sturing en financiën moeten bij elkaar worden gehouden. ‘Wie betaalt, bepaalt’, maar ook: wie verantwoordelijk is voor de (beleids)inhoud, moet ook financiële middelen kunnen inzetten ter realisatie van dat beleid.
- De sturing op de middelen van de Aanvullende Post GDI zal worden aangepast aan de nieuwe verantwoordelijkheden.
- Het huidige systeem van de regieraden – gebaseerd op clusters van voorzieningen – onder het Nationaal Beraad, past minder bij de opdracht van het overheidsbrede beleidsoverleg en zal nader worden herijkt. De uitwerking van de voorportalen wordt op thematische leest geschoeid. In de vooroverleggen passen ook vertegenwoordigers van burgers en bedrijven, bijvoorbeeld VNO-NCW en de wetenschap.
- De voorzitter van de Programmeringsraad is afkomstig uit de groep afnemers. Er komt een jaarlijks overheidsbreed Programmaplan Basisinfrastructuur. Deze basisinfrastructuur is voor alle overheden geschikt, dat wil zeggen van de kleinste gemeente tot en met de grootste afnemer, zoals de Belastingdienst. De voorzitter wordt geacht vanuit het overheidsbrede perspectief op de digitale overheid op een onafhankelijke wijze invulling te geven aan het voorzitterschap. Deze wordt daarom door de Staatssecretaris benoemd.
- De Programmeringsraad zorgt voor goede ambtelijke vooroverleggen/stuurgroepen. Het ligt in de lijn van de verwachting dat daarbij gekeken wordt naar de rollen van de huidige regieraden, maar vooral naar stuurgroepen en afnemersraden. De Programmeringsraad zorgt voor een uitwerking van deze vooroverleggen.
- Er blijft een Bureau Digitale Overheid, dat ressorteert onder BZK en een interbestuurlijke samenstelling zal kennen. Dit Bureau ondersteunt het Bestuurlijkoverleg en het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid.

Bijlage 1 Financieel Overzicht Bestedingsplannen 2018

Dienstverlening 2018

voorziening	B&E	Dooront- wikkeling	Volume- groei	Benodigd	Reguliere begroting	Aanvullende Post	Doorbe- lasting	Beschik- baar
1.1 Digitaal Ondernemersplein	2,50	1,70	0,50	4,70	4,70	0,00	0,00	4,70
1.2b MijnOverheid voor Ondernemers	1,00	2,90	0,00	3,90	3,90	0,00	0,00	3,90
1.3 Berichtenbox voor bedrijven	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00
1.4 eFactureren	5,80	1,30	0,00	7,10	1,30	1,60	4,20	7,10
1.5 MijnOverheid (incl. berichtenvoorziening)	36,35	0,00	0,00	36,35	0,00	0,00	36,35	36,35
1.6a Overheid.nl (incl. overheidsorganisaties)	1,46	0,00	0,00	1,46	0,83	0,63	0,00	1,46
1.6b Life-events	0,14	0,00	0,00	0,14	0,14	0,00	0,00	0,14
1.7 Samenwerkende Catalogi	0,32	0,00	0,00	0,32	0,32	0,00	0,00	0,32
1.8 Digipoort SBR	23,54	0,00	0,00	23,54	0,00	0,00	23,54	23,54
1.9 Antwoord voor Bedrijven	3,80	0,00	0,20	4,00	4,00	0,00	0,00	4,00
Totaal dienstverlening	74,91	6,90	0,70	82,51	16,19	2,23	64,09	82,51

Identificatie & authenticatie 2018

voorziening	B&E	Dooront- wikkeling	Volume- groei	Benodigd	Reguliere begroting	Aanvullende Post	Doorbe- lasting	Beschik- baar
2.1a eID	16,00	0,00	0,00	16,00	16,00	0,00	0,00	16,00
2.1b ETD (eHerkenning en Idensys)	6,20	0,80	0,00	7,00	1,50	5,50	0,00	7,00
2.2a DigiD	34,03	0,00	0,00	34,03	1,21	0,00	32,82	34,03
2.2b DigiD Machtigen	12,50	0,00	0,00	12,50	12,50	0,00	0,00	12,50
Totaal identificatie & authenticatie	68,73	0,80	0,00	69,53	31,21	5,50	32,82	69,53

Gegevens 2018

voorziening	B&E	Dooront- wikkeling	Volume- groei	Benodigd	Reguliere begroting	Aanvullende Post	Doorbe- lasting	Beschik- baar
3.1 Beheervoorziening BSN	3,10	0,20	0,12	3,42	3,42	0,00	0,00	3,42
3.5 Stelselvoorzieningen	10,68	2,85	1,21	14,74	6,98	7,76	0,00	14,74
Totaal gegevens	13,78	3,05	1,33	18,16	10,40	7,76	0,00	18,16

Interconnectiviteit 2018

voorziening	B&E	Dooront- wikkeling	Volume- groei	Benodigd	Reguliere begroting	Aanvullende Post	Doorbe- lasting	Beschik- baar
4.1 Diginetwerk	1,27	0,00	0,00	1,27	1,27	0,00	0,00	1,27
4.3a Digipoort Handel & Transport	29,82	0,00	0,00	29,82	0,00	0,00	29,82	29,82
4.3b Digipoort Financiële Stroom	1,72	0,00	0,00	1,72	0,00	0,00	1,72	1,72
4.5 PKIoverheid	1,42	0,00	0,00	1,42	1,05	0,37	0,00	1,42
4.6 NORA	0,23	0,19	0,00	0,42	0,42	0,00	0,00	0,42
4.7 Standaarden	2,10	0,00	0,00	2,10	2,10	0,00	0,00	2,10
4.8 Digoegankelijkheid	0,40	0,07	0,00	0,47	0,47	0,00	0,00	0,47
Totaal interconnectiviteit	36,96	0,26	0,00	37,22	5,31	0,37	31,54	37,22

Digitale Overheid

voorziening	B&E	Dooront- wikkeling	Volume- groei	Benodigd	Reguliere begroting	Aanvullende Post	Doorbe- lasting	Beschik- baar
Bureau Digitale Overheid	-	-	-	3,00	0,00	3,00	0,00	3,00

Bijlage 2 Meerjarige Kostenraming Bestedingsplannen

	Dienstverlening			Identiteit & Authenticatie			Gegevens			Inter-connectiviteit		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
	1.1 Ondernemersplein			2.1a eID			3.1 Bv BSN			4.1 Diginetwerk		
B&E	3,00	3,00	3,00	16,00	16,00	16,00	3,22	3,22	3,22	1,52	1,79	2,09
Doorontwikkeling	1,70	1,70	1,70	0,00	0,00	0,00	0,20	0,20	0,20	0,00	0,00	0,00
Benodigd	4,70	4,70	4,70	16,00	16,00	16,00	3,42	3,42	3,42	1,52	1,79	2,09
	1.2b MOvO			2.1b ETD			3.5 Stelselvoorzieningen			4.3a Digipoort H&T		
B&E	4,00	5,00	6,00	6,20	6,20	6,20	12,69	13,49	14,04	31,03	31,33	31,64
Doorontwikkeling	2,90	2,90	2,90	0,80	0,80	0,80	2,50	2,50	2,50	0,00	0,00	0,00
Benodigd	6,90	7,90	8,90	7,00	7,00	7,00	15,19	15,99	16,54	31,03	31,33	31,64
	1.3 BvB			2.2a DigiD						4.3b Digipoort FS		
B&E	0,00	0,00	0,00	41,70	43,50	45,10	18,6	19,4	20	1,76	1,76	1,77
Doorontwikkeling	0,50	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00				0,00	0,00	0,00
Benodigd	0,50	0,50	0,50	41,70	43,50	45,10				1,76	1,76	1,77
	1.4 eFactureren			2.2b DigiD Machtigen						4.5 PKIoverheid		
B&E	5,90	6,00	6,10	13,75	15,13	16,64				1,45	1,25	1,25
Doorontwikkeling	0,90	0,50	0,50	0,00	0,00	0,00				0,00	0,00	0,00
Benodigd	6,80	6,50	6,60	13,75	15,13	16,64				1,45	1,25	1,25
	1.5 MijnOverheid									4.6 NORA		
B&E	36,05	36,05	36,05	78,5	81,6	84,7				0,25	0,28	0,30
Doorontwikkeling	0,00	0,00	0,00							0,25	0,25	0,25
Benodigd	36,05	36,05	36,05							0,50	0,53	0,55
	1.6a Overheid.nl									4.7 Standaarden		
B&E	1,59	1,62	1,65							2,10	2,10	2,10
Doorontwikkeling	0,15	0,15	0,15							0,00	0,00	0,00
Benodigd	1,74	1,77	1,80							2,10	2,10	2,10
	1.6b Life-events									4.8 Digitoevangk.		
B&E	0,14	0,14	0,14							0,40	0,40	0,40
Doorontwikkeling	0,00	0,00	0,00							0,07	0,07	0,07
Benodigd	0,14	0,14	0,14							0,47	0,47	0,47
	1.7 Samenwerkende Cat.											
B&E	0,32	0,32	0,32							38,8	39,2	39,9
Doorontwikkeling	0,00	0,00	0,00									
Benodigd	0,32	0,32	0,32									
	1.8 Digipoort SBR			1.9 Antwoord v Bedrijven								
B&E	24,29	24,17	24,38	4,00	4,00	4,00						
Doorontwikkeling	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00						
Benodigd	24,29	24,17	24,38	4,00	4,00	4,00						
				85,1	85,7	87,1						

Digiprogramma 2018

---

januari 2018 | 108036